

Problematyka strefy wybrzeża Bałtyku na *Mapie geologiczno-gospodarczej Polski w skali 1 : 50 000*

Ryszard Dobracki*, Joanna Zachowicz**

W ramach opracowywanej *Mapy geologiczno-gospodarczej Polski w skali 1 : 50 000* wykonano kilkanaście arkuszy wybrzeżowych (nadmorskich). Są to w części zachodniej wybrzeża arkusze: Świnoujście, Międzyzdroje, Wolin, Międzywodzie, Dziwnów, Niechorze i Trzebiatów oraz w części wschodniej arkusze Gdynia, Gdańsk, Sobieszewo.

Odrębność zagadnień dotyczących strefy wybrzeża spowodowała, że instrukcję opracowania mapy (*Instrukcja...*, 1997) rozszerzono o zakres wydzieleni i oznaczeń typowych dla tej strefy. Dotyczą one zarówno treści geologicznej (np. osady plaż i wydmy nadmorskich), geodynamicznej (np. brzeg klifowy ustabilizowany lub abradowany; brzeg wydmy ustabilizowany lub abradowany) jak i gospodarczej (zabudowy hydrotechniczne, tory wodne, wyrobiska porefulacyjne, czynne kłapowiska i pola refulacyjne, porty morskie itp.), użytkowania terenu oraz ochrony brzegu (np. sztuczne zasilenie, opaski...).

Cały pas wybrzeża morskiego jak i wybrzeża wód wewnętrznych (Zalew Szczeciński i Zalew Wiślany, Zatoka Gdańska łącznie z Zatoką Pucką) są objęte dynamicznym rozwojem regionalnym. Niesie to za sobą konieczność określenia kompleksowych, proekologicznych ram tego rozwoju. W związku z powyższym, konieczne staje się opracowanie funkcyjnych planów zagospodarowania przestrzennego dla strefy wybrzeża. Plany te nie powinny ograniczać się do granic mniejszych (gminy) czy większych (powiaty) jednostek administracyjnych, lecz obejmować wybrzeże w granicach regionów lub co najmniej zasięgu właściwości działania Urzędów Morskich (szczecińskiego, słupskiego i gdańskiego). Jedynie wówczas będzie możliwa pełna koordynacja rozwoju przestrzennego wybrzeża Bałtyku, rozwoju, który będzie pozostawał w równowadze z ochroną środowiska przyrodniczego, zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego.

Treść *Mapy geologiczno-gospodarczej Polski* jak i towarzysząca jej baza danych może stanowić jedno z podstawowych źródeł (materiałów wyjściowych) do konstrukcji owych zintegrowanych planów zagospodarowania i zarządzania przestrzenią pasa wybrzeża i jego lądowego i morskiego zaplecza.

Wytyczne określające podstawowe zasady (kanony) rozwoju przestrzennego można zawrzeć w kilku następujących punktach:

□ planowanie nowych inwestycji (przemysłowych) komunalnych, infrastrukturalnych i turystyczno-rekreacyjnych może być dopuszczone przy funkcjonalnym i precyzyjnym uzasadnieniu (kompleksowy plan krajowy, regionalny lub miejscowy) ich zlokalizowania w strefie wybrzeża;

□ eliminowanie rozproszony zabudowy i tworzenie

wzdłuż brzegów barier wizualnych, pomiędzy istniejącymi strefami zabudowy (należy zachować lub wprowadzać pasy i enklawy zieleni);

□ wykonanie oceny oddziaływania na środowisko dla większych inwestycji budowlanych, obiektów infrastrukturalnych oraz dla wszelkich zabiegów wprowadzających trwałe zmiany w środowisku i krajobrazie (przyjmowanie i zatwierdzanie na szczeblu co najmniej regionalnym);

□ lokalizacja i funkcjonowanie obiektów rekreacyjno-turystycznych powinna wynikać z zasad co najmniej regionalnej polityki zrównoważonego rozwoju turystyki;

□ odstąpienie (zaniechanie) od lokalizacji nowych inwestycji w zakresie ochrony brzegu poza obszarami obecnie zabudowanymi;

□ wykluczenie ze strefy wybrzeża lokalizowania składowisk odpadów oraz zrzutów nieoczyszczonych ścieków, ograniczenie ruchu samochodów osobowych i usunięcie źródeł energii nieprzyjaznych dla środowiska;

□ objęcie programem restrukturyzacji (turystyka, żegluga przybrzeżna itp.) małych portów i przystani, które w ostatnich latach z powodów ekonomicznych straciły rację bytu).

Przedstawione powyżej cele i wytyczne zrównoważonego rozwoju strefy wybrzeża mogą i powinny być realizowane jedynie na podstawie ustaleń i decyzji formujących racjonalne zagospodarowanie i ochronę strefy brzegowej. Te ustalenia i decyzje precyzujące wykorzystanie strefy brzegowej powinny być kreowane przy zachowaniu:

□ minimalnej ingerencji w naruszaniu naturalnego przebiegu procesów erozji, depozycji, transportu i akumulacji osadów w strefie brzegowej;

□ naturalnych zabezpieczeń (lub ich tworzeniu) biotycznych i abiotycznych zasobów środowiska przyrodniczego, walorów środowiska życia człowieka i stanu zainwestowania (zabudowa biologiczna, regulacja stosunków gruntowo-wodnych itp.).

Zakres danych dotyczących strefy wybrzeża jaki zawierają arkusze *Mapy geologiczno-gospodarczej Polski* ze względu na jej skalę (1 : 50 000) jest ograniczony do podstawowych i zasadniczych faktów, jednak bardzo przydatnych do tworzenia planów zagospodarowania przestrzennego i systemów zintegrowanego zarządzania tą strefą. Informacje zawarte w *MGGP* odnoszą się do faktów geologicznych opisujących zachodzące zmiany na styku ląd/morze oraz wynikających ze specyfiki budowy geologicznej (klify wysoczyznowe, mierzeje, wydmy, aluwialne niziny nadmorskie, a także faktów geosozjologicznych dotyczących wykorzystania i ochrony zasobów surowców mineralnych i wód podziemnych, ochrony zasobów przyrody żywej i nieżywej oraz ochrony przestrzeni krajo-brazowej i kulturowej.

Na potrzeby właściwego rozpoznania, określenia i prognozowania procesów i zjawisk kształtujących obraz wybrzeża strefa ta powinna sięgać co najmniej do przebiegu izobaty 10 m, co na polskim wybrzeżu Bałtyku odpowiada odległości od 1000 do 1500 m.

Wszystkie państwa bałtyckie — członkowie Komisji

*Państwowy Instytut Geologiczny, Oddział Pomorski, ul. Storrady 1, 71-602 Szczecin

**Państwowy Instytut Geologiczny, Oddział Geologii Morza, ul. Polna 62, 81-740 Sopot

Helsińskiej — postanowiły opracować i wprowadzić narodowe strategie ochrony brzegów morskich oraz strategie planowania i zarządzania w strefie przybrzeżnej. Strefa ta, zgodnie z zaleceniem 15/1 Helcomu, obejmuje pas łądu o szerokości 3 km oraz pas wody o szerokości 300 m.

Wspomniane już wyżej zalecenie Helcomu nr 15/1 oraz zalecenia nr 15/5 odnośnie systemu *Przybrzeżnych i Morskich Obszarów Chronionych Morza Bałtyckiego (Baltic Sea Protected Areas — BSPA)* i nr 16/3 odnośnie zachowania stanu naturalnej dynamiki brzegowej przyjęte przez Helcom w 1994 i 1995 r. nakładają na wszystkie państwa członkowskie odpowiednio sformułowane cele i wytyczne. Normują one we wspólnym, spójnym obrazie regulacje prawne dotyczące zagospodarowania i ochrony strefy przybrzeżnej.

Cele te wyrażają się w następujących ustaleniach:

□ wszelkie działania podejmowane w strefie przybrzeżnej powinny zapewnić jej mieszkańcom odpowiednie warunki życiowe;

□ rozwój urbanistyczny, działalność gospodarcza i towarzysząca im infrastruktura powinny być ekonomicznie, społecznie i ekologicznie zrównoważone;

□ postępujący rozwój gospodarczy strefy wybrzeża powinniern zapewniać zachowanie i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych;

□ w strefie przybrzeżnej nie należy lokalizować obiektów niosących zagrożenie dla zasobów naturalnych i kulturowych oraz walorów krajobrazowo–rekreacyjnych;

□ formy i sposoby użytkowania terenu powinny być dopasowane do specyficznych warunków fizycznych abiotycznych i biotycznych wybrzeża;

□ należy wzmacniać rekreacyjne walory strefy przybrzeżnej z zapewnieniem swobodnego dostępu do brzegu i przemieszczania się wzdłuż linii brzegowej (dyslokacja tzw. terenów specjalnych);

□ szeroką promocją należy objąć przyjazne dla środowiska źródła energii i środki transportu.

Wykonywana *Mapa geologiczno-gospodarcza Polski*

stanowi doskonałą pomoc w realizacji wymienionych celów. Uzupełnieniem, a przede wszystkim uszczegółowieniem treści *Mapy geologiczno-gospodarczej Polski* w strefie wybrzeża, jest opracowana w latach 1995–1997 *Mapa geodynamiczna polskiej strefy brzegowej Bałtyku w skali 1:10 000* (Zachowicz & Dobracki, 1997). Mapa ta powstała w sopockim i szczecińskim oddziale PIG i objęła w dotychczasowym etapie realizacji 2/5 długości polskiego wybrzeża Bałtyku (łącznie opracowano odcinek strefy brzegowej o długości 265 km). Mapa ta wykonana na podstawie roboczej instrukcji, szczegółowo przedstawia budowę geologiczną i geodynamikę strefy brzegowej na tle wielu elementów środowiska przyrodniczego oraz zagospodarowania (użytkowania) i ochrony jego zasobów. Mapa została zrealizowana dla odcinka wybrzeża zachodniego pomiędzy 304 a 397 km linii brzegu oraz wybrzeża wschodniego od 83,5–138,8 km brzegu oraz dla Półwyspu Helskiego posiadającego odrębny kilometrąż brzegu. Dla jej opracowania oprócz zastosowania szczegółowych technik rozpoznania budowy geologicznej (wiercenia na lądzie i morzu, profilowanie sejsmoakustyczne, mikro-sejsmiczne, sonarowe i echosondażowe) wykorzystano metody monitoringu teledetekcyjnego (zdjęcia lotnicze i satelitarne).

Realizacja arkuszy *MGGP* w strefie wybrzeża Morza Bałtyckiego, ze względu na istotną rolę tej strefy w działalności gospodarczej (ekspansja osadnicza, turystyczna, rozwój infrastruktury technicznej i transportowej), przy jej niezwykle cennych, a nawet unikatowych walorach przyrodniczych, powinna stanowić priorytetowe zadania. Pozostałe arkusze *MGGP* dla pasa wybrzeża powinny być opracowane i przygotowane do rozpowszechnienia najpóźniej do końca 2000 r.

Literatura

Instrukcja opracowania Mapy geologiczno-gospodarczej Polski w skali 1 : 50 000, 1997 — PIG Warszawa.
ZACHOWICZ J. & DOBRACKI R. (red.) 1997 — *Mapa geodynamiczna polskiej strefy brzegowej Bałtyku w skali 1 : 10 000*. Filie Centralnego Archiwum PIG, Sopot–Szczecin.